

De Camargue, nog altijd zeer in trek

G. L. OUWENEEL.

Het grote aantal vogelliefhebbers, dat men op alle mogelijke, en vooral onmogelijke plaatsen van Frankrijks vermaarde Rhône-delta tegenkomt, is wel het bewijs dat de Camargue nog steeds een van de aantrekkelijkste bedevaartplaatsen voor de Europese ornithologen is. Op strategische punten, zoals in de buurt van de bijeneterkolonies, vindt men soms een opeenhoping van vogelliefhebbers die in mijn herinnering slechts geëvenaard wordt door enkele morinellenzondagen op De Beer of de Knardijk in zijn gouden tijd. Door de grote uitgestrektheid van het gebied is deze belangstelling zelden storend. Begrijpelijk is deze aantrekkingskracht wel, want ondanks sombere en alarmerende berichten over ontginning en rijstcultuur, die men van tijd tot tijd hoort, valt er in de Camargue nog veel te beleven. Dank zij een grote verscheidenheid aan landschapstypen op een relatief klein stuk terrein is het aantal vogelsoorten groot. Indien men een vergelijking met Nederlandse landschapstypen wil maken kan men zich het best een combinatie voorstellen van de grienden van de Biesbosch, de kwelders zoals wij die in Zeeland en op onze Waddeneilanden aantreffen, de Slufter op Texel en terreinen zoals de opgespoten gebieden rondom de grote steden. Afwisselend doet de Camargue aan al deze landschappen denken. De rijstcultuur floreert er buitengewoon en overal ziet men de ook in Nederland vaak zo onheilspellende draglines boven het maraislandschap uitsteken. Uit landschappelijk oogpunt bezien doen de rijstvelden het zeker niet onaardig; bovendien vormen deze ongeveer 10 cm onder

water staande „sawahs” kennelijk een uitstekend voedselgebied voor Kleine zilverreigers en diverse sternsoorten.

Het in 1938 gestichte „Reserve naturelle zoologique et botanique de Camargue” vormt slechts een betrekkelijk klein gedeelte van het gebied. De vele interessante étangs en maraislandschappen buiten het eigenlijke reservaat zijn veelal voor jachtdoeleinden verpacht en hebben daardoor ook een vorm van bescherming. Wat deze bescherming precies inhoudt weet ik niet. De uitgebreide verzamelingen geprepareerde vogels waarmee opvallend veel restauranthouders in de Camargue hun bedrijf menen op te fleuren zijn wel een bewijs dat er stevig geschoten wordt. Trouwens, ook het geringe aantal eendachtigen dat wij tijdens de excursies waarnamen kan hierop duiden: in Nederland zouden in dergelijke gebieden, althans wat de broedtijd betreft, stellig meer eenden huizen. Wilde eend en Krooneend zagen wij nog het vaakst, enkele malen Bergeenden en eens een Krakeend-mannetje.

Op weg naar de Camargue hadden wij op een fraai gelegen camping langs de Saône, enige tientallen kilometers ten noorden van Lyon, reeds een ander staaltje van Franse opvattingen ten opzichte van de natuur meegemaakt. De omgeving van de camping was bijzonder vogelrijk. Ze lag onder hoog opgaand populierenhout waarin een grote roekenkolonie huisde. Boven de rivier zagen wij een Zwarte wouw en tegen de avond een tweetal Kwakken: 's nachts klonk overal het melodieuze gefluit van Dwergooruiltjes. 's Morgens om half zes, pinksterochtend 1964, toen ieder-

een in de camping nog slechts in het eerste stadium van ontwaken verkeerde, vlogen plotseling van verschillende zijden hagelkorrels tussen en over het tentenkamp. Het bleek dat een grote groep boeren zich tussen de tenten opgesteld had en van hieruit, met voor hen groot succes, de roekenkolonie bestookte. Het onophoudelijk geknal van de jachtgeweren en het geschreeuw van de stervende en aangeschoten vogels vormde wel een schril contrast met de stemming zoals wij die de avond tevoren in de camping aantroffen. En passant werden ook verschillende zangertjes onder vuur genomen: met zekerheid zagen wij een Koolmees en een Groenling vallen. Op de gezichten van het internationale kampeergezelschap, dat, met inderhaast geïmproviseerde kleding, toekeek, was slechts ontstemming te lezen. Begrijpelijk, het beeld van de vele dode en stervende vogels op de grond tussen de tenten was wel een bijzonder eigenaardig welkom in Frankrijk.

De Kleine zilverreiger is ongetwijfeld de meest karakteristieke vogel van de Camargue. Overal in de étangs en op de rijstvelden waren fouragerende vogels aanwezig. Langs de weg van Albaron naar Aigues Mortes, enkele kilometers vóór laatstgenoemde plaats, ligt een reigerkolonie in een hoog opgaand dennenbos. Het merendeel van de daar broedende reigers zijn Kleine zilverreigers; maar ook Kwaken waren er geregeld te zien. Dit bos te bezoeken leek ons alleszins aantrekkelijk, temeer daar zich tevens Hoppen en een Kleine klauwier in de buurt ophielden. Onze aanvankelijke uitleg van de bordjes „chasse gardée”, die ook aan de rand van dit bos, zoals overal in de Camargue, stonden, was zeer onschuldig: wij vermoedden nl. dat dit alleen voor de jachttijd gold. De Fransman, die al zeer spoedig uit het

struweel opdook en qua uiterlijk zeker aanspraak op het begrip „typisch Franse boer” kon maken, ontzenuwde dit vermoeden spoedig. Hij eiste 20 francs per persoon voor iedere 10 minuten die wij in het bos wilden doorbrengen. Om dit bedrag te verdienen beloofde hij alles, ook Ralreigers en zelfs de Grote zilverreiger wees hij na enige aarzeling in de Vogelgids aan als een bewoner van de kolonie. Het onbetaamelijk hoge bedrag weerhield ons ervan om 's mans ambitieuze beloften aan de waarheid te toetsen. Zelfs toen wij enige dagen later in de onmiddellijke nabijheid van hetzelfde bos een Kuifkoekoek waarnamen, ook in Zuid-Frankrijk een dwaalgast, kon deze zeldzaamheid ons niet vermurwen aan de beweringen omtrent de Grote zilverreiger geloof te schenken.

De Ralreiger schijnt overigens niet veel gezien te worden in de Camargue. In de camping te Arles wisselden de vogelliefhebbers van vele nationaliteiten dagelijks hun waarnemingen en gegevens uit maar in de week dat wij er waren werden slechts éénmaal, door Zweden, Ralreigers in de buurt van het Bois des Rieges gezien. Dit voortdurend contact met andere ornithologen bleek in de Camargue bijzonder nuttig. Immers, het gebied is groot en de mogelijkheden zijn uitgebreid; bovendien was geen van ons voorheen in Zuid-Europa geweest, zodat veel aandacht aan het determineren van ons onbekende zangertjes besteed moest worden. Vooral tijdens de eerste dagen werden de gestelde doelen vrijwel nooit bereikt doordat wij onderweg overal ons onbekende vogelzang hoorden. Het duurde dan ook 'n poosje voordat zangertjes met zekerheid als Bergfluiters, Kortvleugelspotvogels of Cetti's zangers vastgesteld konden worden en, enkele uitzonderingen daargelaten, kostte het ons nog meer tijd deze zang uit het koor van

de ons reeds bekende vogelgeluiden voor goed eigen te maken. De in de Camargue zo goed vertegenwoordigd zijnde *Sylvia*-familie vormde een hoofdstuk apart: het is mogelijk in de delta of in de onmiddellijke nabijheid een zevental grasmussoorten aan te treffen. Ongetwijfeld zijn de randen van La Crau, de grote steenvlakte ten zuidoosten van Arles, de beste plaats te ontmoeten en de verschillende soorten te vergelijken. In de lage, droge vegetatie namen we al spoedig Baardgrasmussen en een Orpheusgrasmus waar. Even later zag één van ons een Griel laag boven de vlakte vliegen; deze vogel was voor ons allen een noviteit en lokte ons verder de steenwoestijn in. De hitte trilde boven deze zo on-europees aandoende vlakte. Les Alpilles, de bergketen die in het noordoosten deze vlakte begrenst, nam door luchtspiegelingen de onwerkelijkste vormen aan. In La Crau huizen Kleine trappen, Vorkstaartplevieren, Witbuikzandhoenders, Kortteenleeuweriken en Blonde tapuiten. Wij hadden ons geestelijk op al deze voor ons toch wel typisch zuidelijke vertegenwoordigers voorbereid en het prachtige mannetje van de Blauwe kiekendief, dat wij weldra ontwaarden, werd met enige bevreemding bekeken: een Blauwe kiekendief wekt in eerste instantie eerder een gedachtenassociatie met Lapland dan met Zuid-Frankrijk op. Even later kwam er een Wouw overvliegen met een lang nog kronkelend gedierte in zijn klauwen, een slang. De Kortteenleeuweriken waren talrijk en we prijsden ons gelukkig na een lange achtervolging een tweetal Grielen goed te kunnen observeren.

Het bleek uit gesprekken met andere vogelliefhebbers weldra dat vrijwel iedereen met een identiek verlanglijstje naar de Camargue getogen was. Naast de voor de delta gewone vogels als Bijeneter, Hop,

Steltkluut en de verschillende reigers, was er vooral grote animo om soorten als Vorkstaartplevier, Kleine trap, Aasgier en natuurlijk de Flamingo te leren kennen. Onze aanvankelijke veronderstelling, dat een vogel als de Flamingo door zijn verschijning het beeld van de Camargue zou beheersen, werd spoedig ontzenuwd. Het bleek dat de levenswijze van deze uitgesproken kolonievogel, althans wat het broedseizoen betreft, aan vaste regels gebonden is. De broedkolonie ligt in het zuidoosten van de delta, van hieruit gaan de vogels veelal fourageren in het Etang de Fangassier. 's Morgens vroeg was het mogelijk in dit étang grote troepen Flamingo's bezig te zien. Slechts éénmaal hebben wij elders in de Camargue Flamingo's waargenomen: bij het kustplaatsje le Grau du Roi zagen wij op een ochtend een formatie van 18 Flamingo's evenwijdig aan de Middellandse-Zee kust in oostelijke richting vliegen. In de nazomer schijnen de Flamingo's met hun dan vliegvlugge jongen over de gehele Camargue uit te zwermen en is het makkelijker hen waar te nemen.

Aasgieren broeden nog steeds in Les Alpilles, de bergketen ten noorden van Arles. Een Duitser meende na dagenlang intensief speuren met zijn telescoop halverwege een steile wand een bewoond nest gevonden te hebben. De tijd ontbrak ons van zijn aanwijzingen gebruik te maken. Wel namen de Zweden een Aasgier waar boven de Camargue; La Crau, de eerder genoemde steenwoestijn, vormt veelal het jachtgebied van de Aasgier. Dezelfde Zweden zagen ook bij Garons, tussen Arles en Nîmes 3 Kleine trappen en wisten te vertellen dat de Kleine torenvalken, die voorheen op de oude abdij Montmajour ten noorden van Arles broedden, dit jaar bij Boulbon huisden.

Een van onze wensen was het leren kennen van de Vorkstaartplevier: deze vreemde steltloper sprak bijzonder tot onze verbeelding. Daar de soort veelal in La Crau heette te huizen, hadden wij van meet af aan met de mogelijkheid rekening gehouden dat het zien van de Vorkstaartplevier een vrome wens moest blijven. Het zou beslissen een toevaligheid zijn indien deze vogel in de immense woestijn opgespoord kon worden. Het was daarom een bijzondere verrassing toen wij vanaf de weg langs de zuidzijde van het Marais de la Grand Mar Vorkstaartplevieren ontdekten. Het Marais de la Grand Mar is stellig een van de vogelrijkste delen van de Camargue. Nergens zagen wij zoveel Bruine kiekendieven als hier, op een zeker ogenblik 14 tegelijk. Het grootste gedeelte van dit marais bestaat uit moeras. Alleen langs de randen ligt een betrekkelijk smalle strook harde, door indroging gespleten kleigrond waarop een schaarse vegetatie staat. Een kudde van de befaamde „wilde” runderen van de Camargue had deze bodem als het ware omgeploegd. Bij de plasjes, die zich hier gevormd hadden, huisden een paartje Steltkluten, een paartje Strandplevieren, wat Scholeksters en verder veel Gele kwikstaarten, Kortteenleeuweriken en een Duinpieper. Ook namen we hier 6 Bosruiters en een Watersnip waar. Hier zagen wij voor het eerst een troepje jagende Vorkstaartplevieren. We raakten dadelijk in de ban van deze zo vreemde vogels. Hoe langer wij ze observeerden hoe meer wij tot de overtuiging kwamen dat zij hier ook moesten broeden. Toen wij het terrein betraden alarmerden de vogels met een ratelend „klikklikklik”. Het onderzoek leverde echter niets op, waarschijnlijk mede doordat onze aandacht in hoge mate naar de stieren uitging die ons op enige afstand on-

doorgrondelijk stonden aan te staren. Later namen we ook Vorkstaartplevieren op een gelijksoortig terrein aan de oostzijde van het Etang de Vaccarès waar. Daar „water” vrijwel overal in de Camargue, zeker in het voorjaar, een belangrijke factor is, vormt de delta een ideaal biotoop voor verschillende soorten sterns. De Zwarte stern is overal algemeen; hartverwarmend waren ook de vele Dwergsterns, die wij in Nederland de laatste jaren maar ontstellend weinig zien. In de buurt van la Grau du Roi vonden wij een kolonie van de Dwergstern; tevens zagen wij daar dagelijks Grote sterns. Witwangsterns troffen we slechts eens in het Marais de St. Seren, maar de Lachstern daarentegen was beslissend algemeen. Vanaf la Digue sur la Mer namen wij waar hoe een tiental Lachsterns een marauderende Slechtvalk, die waarschijnlijk afkomstig was uit les Alpilles, boven hun broedeilandje verdreven. Toen wij later dat eilandje bezochten troffen we daar een grote kapmeewukolonie aan met daartussen enkele lachsternlegsels. Op een ander eilandje in de onmiddellijke nabijheid joegen we een Krooneend-wijfje van haar nest op.

Er zou nog veel meer te vermelden zijn, over Scharrelaars en Roodkopklauwieren bij le Petit Rhône, over het plaatsje Les Baux met Alpengierzwaluwen en Blauwe rotslijsters en over ervaringen bij een hopenest bij le Grau du Roi.

Vreemd genoeg — of eigenlijk toch ook weer niet — bleef voor ons allen een van de beste herinneringen een tweetal vissende Jan van Genten voor de Middellandse-zeekust bij St. Maries de la Mer. Zij waren rechtstreekse afgezanten van de Atlantische Oceaan en brachten ons de koele, grijze luchten van het noorden in herinnering.